

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 15/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om skydd i arbete och till vissa lagar som har sam- band med den

Till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 23 april 2002 en proposition med förslag till lag om skydd i arbete och till vissa lagar som har samband med den (RP 59/2002 rd) till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att förvaltningsutskottet skall lämna utlåtande om ärendet till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultative tjänstemannen Pertti Siiki, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultative tjänstemannen Johanna Hakala och överkommissarie Ari-Pekka Calin, inrikesministeriet
- regeringsråd Martti Salminen, finansministeriet
- regeringsråd Raila Kangasperko, arbetsministeriet
- överinspektör Erkki Takkinen, Statskontoret

- specialforskare Raul Grönqvist, Institutet för arbetshygien
- distriktschef Markku Marjamäki, Nylands arbetarskyddsdistrikt
- biträdande förhandlingschef Pirkko Leivo, Kommunala arbetsmarknadsverket
- vice ordförande Eeva-Liisa Urjanheimo, Förhandlingsorganisationen för Teknik och Grunds service SKT rf
- ekonomi- och socialpolitiska sekreteraren Ilkka Alava, Statens samorganisation
- verksamhetsledare Matti Kuusela, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori.

Dessutom har utskottet fått skriftliga utlåtanden från

- försvarsministeriet
- staben för gränsbevakningsväsendet
- Kyrkans avtalsdelegation
- Eduskunnan virkamiesyhdistys ry
- Kunta-alan unioni
- Suomen Pankin henkilöstöyhdistys ry.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås en totalreform av lagen om skydd i arbete. Regeringen föreslår att 1958 års lag skall ersättas med en ny lag. I förslaget

har Europeiska gemenskapens direktiv om arbetarskyddet och Internationella arbetsorganisationens konventioner, som är bindande för Finland,

beaktats så att de föreslagna bestämmelserna uppfyller kraven i direktiven och konventionerna.

Lagen om skydd i arbete skall tillämpas på arbete som utförs i anställningsförhållanden samt i tjänsteförhållanden eller därmed jämförbara ofientligt rättsliga anställningar. Lagen skall dessutom tillämpas på många andra former av arbete där den som utför arbetet inte står i anställnings- eller tjänsteförhållande till den som låter utföra arbetet. Även frivilligarbete faller delvis inom tillämpningsområdet. Vanlig hobbyverksamhet faller dock i regel utanför lagen, likaså professionell idrott.

I den nya lagen föreslås tydligare bestämmelser om hanteringen av arbetsmiljön och arbetsgivarens skyldighet att förbättra arbetsförhållandena. Arbetsgivarens skyldighet att identifiera och bedöma riskerna i anslutning till arbetet och de faror det medför framgår tydligt som en förpliktelse för arbetsgivaren. Arbetsgivaren åläggs allmän skyldighet att sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet med de begränsningar som gäller ovanliga och oförutsägbara omständigheter.

I fråga om arbetsplatser där det samtidigt eller efter varandra finns arbetsgivare eller egenföretagare föreslås att skyldigheterna för dessa aktörer preciseras och förtydligas. Bestämmelserna om denna typ av gemensamma arbetsplatser tillämpas på alla gemensamma arbetsplatser oavsett bransch. En utvidgning jämfört med den gällande lagen är dessutom att den nya lagen innehåller en bestämmelse om samarbete mellan olika arbetsgivare i industri- eller affärsbyggnader eller motsvarande lokaler.

I förslaget ingår också bestämmelser om arbetstagarnas skyldigheter. Arbetstagarna skall följa de föreskrifter och anvisningar som arbetsgivaren meddelat i enlighet med sina befogenhe-

ter samt även i övrigt iakttä sådan ordning och renlighet samt omsorgsfullhet och försiktighet som arbetet och arbetsförhållandena kräver och som behövs för att upprätthålla säkerhet och hälsa. Arbetstagarna skall med till buds stående medel vinnlägga sig om såväl sin egen som övriga arbetstagares säkerhet och hälsa. Arbetstagarna skall också undvika att trakassera andra arbetstagare eller behandla dem på ett olämpligt sätt.

I förslaget har risker och olägenheter på arbetsplatsen samt bekämpningsåtgärder som gäller dem behandlats enligt ämnesområde. Avseende fästs inte bara vid åtgärder för att avvärja traditionella fysiska risker för olycksfall, utan också vid faktorer som gäller belastningen i arbetet och möjligheterna att minska dem, ergonomi och arbete vid bildskärm, avvärjning av våldshot och ensamarbete. Likaså föreslås bestämmelser om förebyggande av trakasserier och annan olämplig behandling.

Dessutom föreslås bestämmelser om den strukturella säkerheten på en arbetsplats och i arbetsmiljön samt om kemiska, fysikaliska och biologiska agenser och maskiners och arbetsredskaps säkerhet.

Lagförslaget anger också förpliktelser för andra personer som påverkar arbetsmiljön. Bland dessa märks tillverkare och importörer av maskiner och anordningar samt installatörer, projekterare, personer som utför idrifttagningsbesiktningar och återkommande besiktningar av vissa maskiner, avsändare av varor, fastighetsägare och de som förvaltar hamnar eller fartyg. I förslaget ingår dessutom en straffbestämmelse.

Utöver detta ändras 17 lagar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft efter att de antagits och blivit stadfästa så snart som möjligt med hänsyn till den utbildning som revideringen av lagen om skydd i arbete förutsätter.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering*Lagens syfte och tillämpningsområde*

Syftet med lagen är att förbättra arbetsmiljön och arbetsförhållandena, förhindra olycksfall i arbetet, yrkessjukdomar och andra olägenheter för arbetstagarnas fysiska och mentala hälsa som beror på arbetet och arbetsmiljön. En viktig princip i den nya lagen är att arbetsplatsen själv skall ta initiativ och vara aktiv när det gäller säkerheten. Däri ingår att upptäcka olägenheter och riskfaktorer på arbetsplatsen, att bedöma hur de påverkar arbetstagarnas hälsa och att vidta adekvata åtgärder för att undanröja olägenheterna.

Förslaget till en ny lag om skydd i arbete beaktar mycket väl förändringarna i produktionsstrukturer, yrken och arbetsmetoder och väger in de förändrade förhållandena inom arbetslivet.

Med avseende på sitt ansvarsområde har utskottet gjort en bedömning av bestämmelserna om arbete som utförs av personer i tjänsteförhållande och därmed jämförliga offentlighetsrättsliga anställningar.

Den nya lagen har mycket stor räckvidd. Den tillämpas bl.a. på alla statliga tjänstemän och kommunala tjänsteinnehavare. Lagen omfattar också de tjänstemän som avses i 3 § i statstjänstemannalagen (750/1994) som det på grund av deras särskilda uppdrag finns särskilda bestämmelser om. Med stöd av 2 § skall lagförslaget också tillämpas på arbete vid riksdagen, republikens presidents kansli, Finlands Bank och Folkpensionsanstalten.

Begränsningarna i tillämpningen framgår av 6 §. Lagen tillämpas inte på militära övningar och militär utbildning eller arbete i omedelbar anslutning till dem. Det är enligt utskottet inte helt problemfritt att dessa arbeten ställs utanför lagens tillämpningsområde, eftersom just de kan vara förknippade med risker i arbetsmiljön.

Arbetsgivarnas och arbetstagarnas skyldigheter samt samarbete

Det är ett positivt drag att lagförslaget är tydligare än den gällande lagen om skydd i arbete

(299/1958) i fråga om arbetsgivarnas och arbetstagarnas skyldighet att värna och utveckla arbetsmiljön och satsa på säkra arbetsförhållanden. Bestämmelserna om arbetsgivarnas skyldigheter kompletterar bl.a. bestämmelserna i statstjänstemannalagen och lagen om riksdagens tjänstemän (1373/1994) och arbetsgivarskyldigheterna i bestämmelser och föreskrifter om kommunala tjänsteinnehavare. Bestämmelserna om arbetstagarnas skyldigheter kompletterar i sin tur gällande rättsregler om skyldigheter för tjänstemän och tjänsteinnehavare. Utskottet anser att lagförslaget harmonierar med annan lagstiftning om skyldigheter för arbetsgivare och arbetstagare inom den offentliga förvaltningen.

I 10 § åläggs arbetsgivarna större krav på att identifiera, utreda och bedöma olägenheter och risker som beror på arbetet. Med avseende på utskottets ansvarsområde är det väl värt att också lyfta fram stress och press i arbetet. Exempel på detta är tidspress, orimligt mycket övertidsarbete utan tillräckligt lång återhämningsperiod, alltför stor kunskapsbelastning och mycket resande i arbetet. Det är viktigt att också denna typ av belastning lyfts fram och beaktas i tillräcklig omfattning i praktiska arbetssituationer.

Ett positivt drag är enligt utskottet att lagförslaget fokuserar dels på större samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, dels på båda parternas ansvar för arbetsmiljön. Personalen och personalrepresentanterna får en aktivare roll när det gäller arbetsmiljöfrågorna. Med hänsyn till målen med lagen är det viktigt att varje arbetstagare har möjlighet att påverka sitt arbete och sina arbetsförhållanden. Detta är angeläget trots att arbetstagarna redan nu har haft vissa möjligheter att lägga fram förslag för arbetsgivaren när det gäller säkerheten i arbetsmiljön.

Bestämmelserna om arbete och arbetsförhållanden

I 5 kap. ingår närmare bestämmelser om arbete och arbetsförhållanden. Bestämmelserna i 24 § (ergonomi, arbetsställningar och arbetsrörelser), 25 § (undvikande och minskande av belast-

ning i arbetet), 26 § (bildskärmsarbete), 27 § (risk för våld) och 28 § (trakasserier) är viktiga med avseende på tjänsteförhållanden och därmed jämförliga offentligrättsliga anställningar. Bestämmelserna om risk för våld är av betydelse till exempel i polisens arbete, inom hälso- och sjukvården och i olika typer av kundtjänst. Trakasseribestämmelserna tillåter att det på arbetsplatserna tas tag i mobbning och sexuella trakasserier.

Lagens betydelse

Den nya lagen om skydd i arbete kommer att tillämpas på många olika typer av arbetsplatser. Därför är det viktigt att bestämmelserna är tydliga, exakta och lättläsliga. På den punkten har utskottet ingenting särskilt att anmärka. Lagen är av den karaktären att generella formuleringar måste accepteras i vissa hänseenden. Överlag är lagförslaget väl berett. Lagförslaget uppfyller de krav som kan ställas på ett modernt lagkomplex och tar tillbörlig hänsyn till särdragen i arbetet inom offentligrättsliga anställningar och vid myndigheterna.

Hur lagen tillämpas är av stor betydelse för vilken roll den kommer att spela och om den kommer att fungera. Personalens arbetshälsa är både mänskligt och ekonomiskt sett en stor fråga för vårt samhälle. Till exempel bara en av tio statsanställda arbetar fram till normal ålder för ålderspension. Enligt vad utskottet har erfärut visar ingående analyser av statistik på arbetsoförmåga att ledarskap, klimatet på arbetsplatsen och möjligheter att själv kontrollera arbetet i hög grad påverkar människors hälsa. Med tanke på säkerheten på arbetsplatsen är det enligt utskottet nödvändigt att hälsofrämjande verksamhet på arbetsplatsen integreras i personalpolitiken och arbetsplatsernas strategier, men framför allt i det praktiska arbetet ute på arbetsplatserna. De krav som måste ställas på ett modernt ledarskap är samtidigt krav som bör ingå i säkerhetsinsatserna på varje arbetsplats.

Utlåtande

Förvaltningsutskottet anför som sitt utlåtande

att arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 31 maj 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
medl. Nils-Anders Granvik /sv
Esko Kurvinen /saml
Lauri Kähkönen /sd
Kari Kärkkäinen /kd
Paula Lehtomäki /cent
Pekka Nousiainen /cent

Kirsi Ojansuu /gröna
Heli Paasio /sd
Aulis Ranta-Muotio /cent
Pekka Ravi /saml
Petri Salo /saml
Marja Tiura /saml
ers. Matti Kangas /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Ossi Lantto.